

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREIDI 12

**TSHIVENᑲA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA VHUVHILI
(SAL)**

BAMMBIRI •A U RANGA (P1)

•ARA 2008

MEMORANDAMU

MARAGA: 120

GAUTENG

Memorandum uyu u na masia³/₄ari a malo (8).

KHETHEKANYO YA A: THOLOKANYON¶IVHO

1. 1.1 A khou bvelela Marabastad.✓ (1)
- 1.2 Mudanyani tsini na mulambo wa Apies. ✓✓ (2)
- 1.3 Ndo vha ndi si nga si tshimbile vhusiku naho ndi khou zwi funa✓ nga u shavha u farwa. ✓ (2)
- 1.4 O tholwa nge a rwa tswotswi, ✓ nga n¶ila ye ya mangadza na muhulwane wa mapholisa wa mutshena. ✓ (2)
- 1.5
- O vha o lapfa vhukuma✓
 - Mapan¶a awe o vha e mahulu . ✓
 - Misipha yawe yo vha yo oma vhukuma. ✓
 - O vha e na milenzhe mihulu i no fhira ya vhathu vho¶he. ✓
- (Zwiraru zwa zwenezwo) (3)
- 1.6 1.6.1 Hai, ✓ zwi a itea muthu a kovhelelwa hu na zwithu zwa ndeme zwine a khou tshimbilela zwone. ✓ (2)
- 1.6.2 Hai, ✓ o tou rwa tswotswi ¶e ¶a rwa musidzana khathihi na khotsi awe musi vhe sosani. ✓ (2)
- 1.7 Mafemani✓ (1)
- 1.8
- Ndi u mu bvisela lufhanga uri a mu ¶havhe. ✓
 - Ndi u mu dzhiela khomba. ✓
- (Tshithihi tsha zwenezwo) (1)
- 1.9
- Dzema - n¶owelo✓
 - Tsivhudza - eletshedza / humbudza✓
 - Davhuka - bebwa/U alutshela henefho✓
 - ¶imvumvusa - pihomolosa. ✓
- (4)

- 1.10 Ndi R1/disheleni. ✓ (1)
- 1.11 Vhuvhili vha mafhungo vha ri o bebwa Tzaneen, a u Pretoria nga u 3/4 oya mushumo. ✓✓ (2)
- 1.12 O tholwa nge a rwa tswotswi lu shushaho. ✓
A yo ngo tea. ✓ O vha o tea o tou ya u 3/4 oya mushumo ofisini kana a tou ita khumbelo. ✓✓ (4)
- 1.13 Arali mapholisa vha u wana u tshi khou tshimbila vhusiku; vha a u
fara vha u isa dzhele. ✓ Nga✓ uvha 1/2 i tevhelaho, u a iswa kotho, wa bvisa 'ten - bob'. ✓ (Nzudzanyo ya fhungo) (3)

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: MANWELEDZO

ADENDAMU

Muthu arali a kon»elela tshikolo a nga fhedza a tshi shuma zwi elanaho na zwi tevhelaho afho fhasi:

- A nga vha mugudisi / mutshimbidzi wa khoso. ✓
- A nga vha muthu a sumbedzaho vhana/vhathu fhethu ho fhambanaho hune vha khou dalela. ✓
- Mureili wa goloi dza mi 1/2 a 1/2 isano. ✓
- Mufhisedzeli wa dzitsimbi. ✓
- Dokotela. ✓
- Mutambi wa golofu. ✓

Na miꞑwe mihumbulo i yelanaho na yeneyo.

KUAVHELE KWA MARAGA

Mbuno: 6

Luambo na ndunzhendunzhe: 3

Vhulapfu: 1

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA B: 10

KHETHEKANYO YA B: RUBRIKI

2.

Khoudu	halutshedzo ya vhukoni	Maraga
7	A hu na vhukhaxhi, kupfesesele kwa n ³ hesa kwa ³ hopea, zwo ¹ ekedzwa hu na ndunzhendunzhe, ³ hopea dzo ³ he dzo lavhelelwaho dzo swikelelwa.	9 - 10
6	Vhunzhi ha zwo lavhelelwaho zwo ¹ ekedzwa, fhedzi lu si lwa ma ³ hakhe ³ hakheni lini.	7 - 8
5	Mihumbulo minzhi yo bveledzwa, ho bveledzwa mbuno nnzhi dzo lavhelelwaho.	6
4	A ho ngo tou vha na u ¹ ekedza ¹ ikumedzwa zwavhupi zwo bva kha u dzhenisa na mihumbulo yo bvaho, hone-ha hafu ya mbuno dzo lavhelelwaho yo ¹ ekedzwa.	5
3	A hu na ndunzhendunzhe ya mihumbulo, u lapfisa nga u dzhenisa zwi si na mushumo.	4
2	Kupfesesele ku ³ uku kwa zwikili zwa u nweledza, mihumbulo yo khakheaho. Vhunzhi ha mihumbulo yo bva hone-ha hu na mbuno nthihi yo livhanaho na mihumbulo, u sokou wela mushumo nga n ³ ha.	2 - 3
1	A hu na u pfesesa ³ hopea dza mbudziso. Mafhungo ha na phanpa na murahu, u sokou kopolola maipfi u bva kha tshibveledzwa.	0 - 1

KHETHEKANYO YA C: PHENIA NA KUSHUMISELE KWA LUAMBO

3.1	3.1.1	Mahayani ✓	(1)
	3.1.2	pfa✓	(1)
	3.1.3	dziphanga✓	(1)
	3.1.4	padzi✓	(1)
	3.1.5	dzikhomba✓	(1)
	3.1.6	levha✓	(1)
	3.1.7	halwa✓	(1)
	3.1.8	dzingilasi✓	(1)
	3.1.9	tsilu✓	(1)
	3.1.10	fhedzi✓	(1)
	3.1.11	hangana✓	(1)
	3.1.12	vhavha✓	(1)
	3.1.13	tshigidi✓	(1)
	3.1.14	thuntsha✓	(1)
	3.1.15	mapholisa✓	(1)
	3.1.16	lea✓	(1)
	3.1.17	ambulentsi✓	(1)
	3.1.18	khuvhabvu✓	(1)
	3.1.19	lovha✓	(1)
	3.1.20	motsharini✓	(1)

- 3.2 3.2.1 Ndi ya thambo, ✓ ho pfi vho bulwaho vha khou (2)
rambiwa. ✓
- 3.2.2 La%ani Simba na Takalani Marandela. ✓ (1)
- 3.2.3 Ma%avhela✓ nga awara ya 10. ✓ (2)
- 3.2.4 Ni kwama Mashudu ✓kha 083 496 2323. ✓ (2)
- 3.2.5 Kha mbalo nthihi na nthihi dzi ita mbili, ✓ngeno
kha mbingano vhavhili vhane vha µo malana vha µo
vha %ama nthihi/tshithu tshithihi. ✓ (2)
- 3.2.6 Vho✓-✓John. ✓ (3)
- 3.2.7 °wana-✓ %i dovhe %i shumiswe fhungoni %i pfalaho. (2)
✓
- 3.2.8 (a) Ee, ✓ vhabebi vhawe vho lovha/ndi %wana wa (2)
(b) munnawavha%e na musadziwavha%e. ✓ (2)
(c) Hai, ✓ndi ene lupedzi. ✓ (2)
Hai, ✓ndi musidzana na mu%hanga. ✓
- 3.3 3.3.1 Tshikolo a si tshavhuui. ✓✓ (2)
- 3.3.2 Shuma: ✓ Mukomana wanga u **shuma** vhengeleni %a (2)
zwienda. ✓
- 3.3.3 (a) Vhagudisi/vhadededzi✓ (1)
(b) Vhagudi/vhagudiswa✓ (1)
- 3.3.4 Muthu ane a khou %hogomela %wana ane a si vhe (2)
wawe. ✓✓
- 3.3.5 A nga si ye tshikoloni %wana arali a songo %a✓/A (2)
nga si ye %wana tshikoloni a songo ✓a✓/ A nga si
ye a songo %a %wana tshikoloni. ✓ (mbili fhedzi)
- 3.3.6 Mathitshere vha fanela u huliswa nga vhana vha (2)
tshikolo. ✓✓
- 3.3.7 • Vhana- ✓ **Vhana** vha khou tamba bola badani. (2)
✓
• mabupo- ✓ **Mabupo** ane muthu a nga a tevhela (2)
ndi manzhi. ✓
- 3.3.8 Musadzi/mufumakadzi, ✓ uyu u a shuma.(fhungo %i (2)
pfalaho.) ✓

3.3.9 µi phina: ✓ µiphina, Ndo »**iphi%a** nga zwi%**iwa**. (2)
 ✓

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA C: 60

KHETHEKANYO YA D: LITHERETSHA/MA°WALWA**MMBWA YA •A I°WE A I NONI - MAUMELA TN**

- 4.1 4.1.1 Vho- Mutengwe. ✓ (1)
- 4.1.2 Wa tshelede ye vha hoda ngayo tshi%oko tshihulu tsha vhengele %avho. ✓ (1)
- 4.1.3 Ngauri ndi muzwala wa malume avho / Ngauri ndi mashaka. ✓✓ (2)
- 4.1.4 U mu sainisa. ✓✓ (2)
- 4.1.5 U tshi hadzima muthu tshithu u tea u vha na %hanzi kana na saina fhasi. ✓✓ Vho- %embe vho tibiwa nga mulandu nga u shaya %hanzi. (2)
- 4.1.6
- Vho %odou vhulawa nga %wana ✓
 - Vho shavha hayani ✓
 - Vho sala vha si tshe na vhengele ✓ (2)
 - °wana wavho o mbo %i litsha tshikolo ✓ (mbili fhedzi).

KANA

- 4.2 4.2.1 Vho- Maikana Gwedugwedu. ✓ (1)
- 4.2.2 Mbudzi yo mbo %i wanala. ✓✓ (2)
- 4.2.3 Ee! ✓ O vha a songo tea u tswa mbudzi ya vhathu./Hai a tikedza nga zwi no pfala. ✓✓ (3)
- 4.2.4 Hu kha %i lisiwa. ✓✓ (2)
- 4.2.5 Hu na zwitumba/Vhana vha lisa zwifuwo na zwi%we-vho. ✓✓ (2)

KANA

- 4.3 4.3.1 Ndi mvula. ✓ (1)
- 4.3.2 U amba nga ha u dzheniswa tshikolo ha Muhanelwa nga khotsi awe. ✓✓ (2)
- 4.3.3 A s zwo ngo tea. ✓ O vha o tea a songo shandukela muthu we a mu thusa. ✓✓ (3)
- 4.3.4 O %angana na khombo ya goloi a mbo %i lovha. ✓✓ (2)
- 4.3.5 Muthu u tea u fulufhedzea. ✓✓ (2)

Vhu%e ha kha%iso ho vhaledzwa
Iyani kha sia%ari %i tevhelaho

KANA

DZA MAKHULUKUKU - MAFELA MJ NA RASELEKOANE NR

- 4.4 4.4.1 Shango lo vha ¼o oma. ✓✓ (2)
- 4.4.2 Ee. ✓ (1)
- 4.4.3 Na vhathu vho thanyaho. ✓✓ (2)
- 4.4.4 Muthu u tea u thanyela vhufhura / A ro ngo tea u sokou kungea- kungea. ✓✓ (2)
- 4.4.5 Phunguwe. ✓Yo kona u tandulula thaidzo ye ya vha i nayo. ✓/
Nngu. ✓ Nga u sa takalela u fhura. ✓ (2)
- 4.4.6 Lwa phukha. ✓ (1)

KANA

- 4.5 4.5.1 Muḥhannga wa goswi. ✓✓ (2)
- 4.5.2 U laya, ✓ u ḍimvumvusa, ✓ u tuḥula maluvhi✓(mbili fhedzi.)na zwiḍwe. (2)
- 4.5.3 U ri a vhe vhukati musii vha tshi eḍela. ✓✓ (2)
- 4.5.4 Zwiḍiwa zwa lwendonii. ✓✓ (2)
- 4.5.5 Vhugoswi a si havhuḍi. ✓✓ (2)

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA D: 20

MARAGAGU¹E: 120